

DESIGN-UL URBAN AL DEZVOLTĂRII DURABILE. DESENAREA INTERACȚIUNILOR DINTRE OAMENI ȘI LOCURI PENTRU CREAREA UNUI SPAȚIU URBAN DE CALITATE

Mihai MOȚCANU-DUMITRESCU
Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, Departamentul de Urbanism, Catedra de Planificare Urbană și Teritorială

Abstract. Urban design is the "relationship between all elements of the natural and built environment. To create a sustainable development, the design must go beyond aesthetics and include social, economic and environmental development, including construction, operation and management, and relationship to its surroundings."

Key words: Community, place, connections, attractiveness, vibrant

1. Introducere

Design-ul urban se referă la aranjamentul, aspectul și funcționalitatea orașului, și în special formarea și utilizarea spațiului public urban, proiectarea și gestionarea acestuia și modul în care spațiile publice devenite locuri publice sunt experimentate și folosite (Frumkin *et al*, 2004). Am spus „loc” pentru ca un „loc” încărcat cu memorie, cu amprenta trecutului (fie în mod „natural”, adică prin relicve, fie în mod artificial, printr-un semn amplasat pentru a renaște o istorie) pare a avea o valoare care merită exploatată, pare a depăși condiția de spațiu public „obișnuit”, și prin această valoare adăugată el devine mult mai important, devine purtător de valoare culturală.

De cele mai multe ori, procesul dezvoltării urbane produce spații, zone de dezvoltare, și nu locuri. Crearea de locuri înseamnă depășirea barierelor politice, administrative, economice, cât și tradițiile ce guvernează nescris un anumit teritoriu (Krier, 2006).

Fig. 1. Calitatea ridicată a proiectării unui spațiu, reflectată printr-o execuție la fel de bună

Printre aspecte esențiale ce trebuie luate în discuție în momentul alăturării celor două concepte, acela de

„design urban” și acela de „dezvoltare durabilă” se numără:

- locuri pentru oameni (utilizarea unui spațiu/loc înseamnă ca acesta să fie sigur, sănătos, confortabil, variat, atractiv, distinct, vibrant);
- îmbogățirea existentului (noile dezvoltări trebuie să aducă îmbunătățiri ale situației existente, trebuie să se întindă și în teritorii mai vaste decât zona);
- conectivitatea (locurile trebuie să fie bine conectate la organismul urban din care fac parte, trebuie să ajung ușor într-un anumit loc; locul trebuie să fie integrat atât fizic cât și vizual cu mediul înconjurător);
- peisajul (locul trebuie să ofere un echilibru între mediul natural și cel construit);
- mixitatea (de utilizare, de formă urbană) (locuri care oferă o varietate de utilizări pentru satisfacerea tuturor nevoilor);
- managementul (pentru ca locurile să se dezvolte și să capete însemnătate trebuie în primul rând să fie economic viabile, să aibă un management bun și un program de întreținere și update);
- proiectarea pentru viitor (pentru a putea răspunde schimbărilor de viitor locurile trebuie să fie flexibile și adaptabile).

2. Proiectarea locurilor durabile

Design-ul urban de calitate este esențial pentru a oferi locuri care sunt durabile: locuri care creează și încurajează relațiile sociale, economice și un mediu curat și sigur (Fig. 1). Proiectarea unui loc de succes presupune reunirea elementelor de mediu, sociale și economice care sunt necesare pentru ca acesta să fie adevărat durabil. Un loc durabil într-o comunitate durabilă se poate realiza numai dacă comunitatea respectiva îndeplinește următoarele condiții:

- este activă, permite incluziunea socială și are condiții de siguranță - este un mediu echitabil, tolerant și coeziv, cu o cultură locală puternică;

- are o guvernare bună - participativă și eficientă în utilizarea resurselor locale;
- este ecologică - asigură locuri curate pentru ca oamenii să trăiască într-un mediu curat;
- bine proiectată și construită (Fig.2) - dispunând de o calitate a mediului construit și natural, de un spațiu public urban în care pietonii, automobilele și mijloacele de transport în comun coexistă, contribuind, în plus față de calitatea detaliilor constructive la crearea unui mediu de viață plăcut;
- bine conectată - cu servicii bune de transport și de comunicare care leagă oamenii de locurile de muncă, de școli, de sănătate și alte servicii;
- bine deservită - cu servicii publice și private care sunt adecvate nevoilor oamenilor și sunt accesibile tuturor.

Fig. 2. Diferite mijloace de transport coexistă în același spațiu cu pietonii

Un design sustenabil trebuie să aibă în spate cele 10 principii fundamentale enunțate de Fondul Mondial pentru Natură (World Wide Fund for Nature) în „Raportul Planeta Vie” din 2010, raport ce reprezintă o analiză științifică și, în același timp, o sursă globală de referință, cu privire la starea de sănătate a planetei (BioRegional Development Group, 2011), precum și impactul activităților umane asupra acesteia:

1. Zero emisii de carbon = a face mai multe clădiri eficiente energetic și furnizarea de energie cu toate tehnologiile regenerabile;
2. Zero deșeuri = reducea deșeurilor, reutilizarea acolo unde este posibil, și trimiterea în cele din urmă zero deșeuri la groapa de gunoii;
3. Transport sustenabil = încurajarea modurilor de transport cu consum redus de carbon, reducerea nevoii de a călători;
4. Materiale sustenabile = utilizarea de produse durabile și sănătoase, cum ar fi cele cu energie scăzută încorporate, din surse locale, realizate din resurse regenerabile sau deșeuri;
5. Alimente din surse locale sustenabile = alegerea de produse locale, cu impact redus, de sezon și organice și reducerea deșeurilor alimentare;
6. Utilizarea apei în mod sustenabil = folosirea mai eficientă a apei în consumul local și în produsele pe care le cumpărăm, combaterea inundațiilor locale și poluarea apei;
7. Protejarea habitatelor naturale și faunei sălbatice = protejarea și restaurarea biodiversității și a habitatelor naturale existente, prin utilizarea adecvată a terenurilor și integrarea în mediul construit;
8. Protejarea patrimoniului și a culturii = revitalizarea identității locale prin sprijinirea și participarea artelor;
9. Dezvoltarea economiei locale = realizarea de economii bioregionale care sprijină ocuparea forței de muncă, inclusiv comunitățile și comerțul internațional echitabil;
10. Mediu sănătos = încurajarea unei vieți sociale, active și semnificative pentru a promova o stare bună de sănătate și bunăstare.

Procesul de proiectare poate ajuta pentru a se asigura că nu există nici un conflict între obiectivele de creștere economică, nevoia de locuințe și accesibilitatea, precum și durabilitatea mediului (Frank *et al*, 2003). Politicile și obiectivele vor trebui să se refere la mai mult de un aspect al durabilității.

Design-ul unei comunități, modul în care aceasta este proiectată are un impact major asupra comportamentului uman și asupra modului în care locurile sunt utilizate. Design-ul urban are un rol vital în promovarea de orașe durabile ca structură spațială urbană și formă, având deasemenea o influență considerabilă asupra proceselor sociale, economice și de mediu (Krier, 2006).

Un design urban bun este în fapt o proiectare integrată. Principiile de proiectare integrată plasează oamenii în centrul procesului de proiectare, recunoaște diversitate și diferență, oferă posibilitatea alegerii, prevede flexibilitate în utilizare, și, ofera spații și locuri care sunt convenabile și plăcute în utilizare.

Pentru a realiza locuri de calitate și orașe durabile, trebuie depășite câteva obstacole:

- depășirea stadiului de compartimentare (divizare) a procesului de proiectare și adoptarea proiectării integrate;
- lipsa de încredere în sectorul public și în capacitatea acestuia de a produce locuri și spații cu un design de calitate prin planificare, proiectare și investiții;

- caracteristicile industriei de construcții - predominant conservatoare, orientată pe termen scurt și condusă de cererea pieței, în special de crearea unui volum mare de construcții, care se concentrează pe produsul „casa” mai degrabă decât pe crearea unui „loc”, a unui stil de viață sau comunitate;
- lipsa de inovație în abordările în ceea ce privește dezvoltarea durabilă, utilizarea de noi tehnologii, de construcții eficiente, și planificarea adecvată pentru secolul 21;
- planificare reactivă și un control al dezvoltării orientate către aplicarea standardelor cantitative (zonificare, transport, regim de proprietate, parcaje) decât către implementarea unor soluții specifice locului și problemei.

3. Re-crearea interacțiunilor dintre oameni și locuri

Există o problemă de re-creare a legăturilor dintre oameni, pentru că prin simpla prezență într-un anumit spațiu îl definim și dăm semnificații interacțiunilor sociale, și există o problemă de re-creare a legăturilor dintre oameni și locuri.

Ca parte a mediului construit și implicit a peisajului urban, spațiul public are un rol dublu: el face parte dintr-un context construit, social și cultural care are implicații în modul de utilizare a spațiului comunității; și în același timp, el are rol „educațional”, căci în primul rând, prin spațiul public se exercită o influență în formarea culturii urbane și arhitecturale a comunității. Importanța lui este explicit formulată și în Carta de la Leipzig pentru orașe europene durabile în care este definită astfel: „Calitatea spațiilor publice, peisajele urbane antropice, arhitectura și dezvoltarea urbană joacă un rol important în condițiile de viață ale cetățenilor orașelor.”

Spațiul public urban înseamnă străzi, piețe, parcuri, locuri de joacă, parcuri etc. Caracteristicile design-ului urban influențează percepția individului asupra spațiului public în funcție de modul de deplasare în contextul urban (Fig. 3) în care acesta își trăiește viața: mersul pe jos, mersul cu bicicleta, petrecerea timpului liber sau implicarea în anumite activități.

Un individ care alergă, merge pe jos sau cu bicicleta este mai expus unor riscuri, naturale sau antropice, decât un individ care se deplasează cu mașina sau cu motocicletă. Mai mult, distanțele acoperite sunt relative scurte, de la câțiva metri la câțiva kilometri. Drept urmare individul este puternic influențat de caracteristicile de design al mediului imediat înconjurător – stradă, parc, piațetă, piețe urbane (Fig. 4), clădiri, trotuare, stații de transport în comun, coșuri de gunoi, elemente de anturaj, împrejurimi.

Multitudinea de elemente care influențează viața într-un mediu urban trebuie să ne ducă cu gândul la o planificare și proiectare care să încurajeze interacțiunile și desfășurarea de activități în spațiu public (Frank *et al*, 2003).

Fig. 3. Modul și modalitatea de deplasare într-un anumit spațiu influențează percepția asupra spațiului respectiv

Fig. 4. Desfășurarea activităților în spațiu public

Mobilitatea excepțională oferită de automobile a făcut ca orașele să se oprească din a deveni mai curate, mai sănătoase, locuri mai atractive pentru a trăi și în schimb au devenit urâte, congestionate, periculoase, și nesănătoase. Străzile orașelor și-au pierdut din calitate de „spațiu multifuncțional”, de locul interacțiunilor umane, devenind doar o cale de transfer a automobilelor de la A la B cât mai eficient cu putință.

Strada este elementul de bază în realizarea conectivității și conexiuni dintre oameni și locuri. Pe stradă mergem pe jos, mergem cu bicicleta, alergăm, ne plimbăm, într-un cuvânt ne deplasăm (Chouinard, 2007). Ne deplasăm către destinații care pot fi locuri de desfășurare a unor activități economice (loc de muncă, piață comercială, instituții) sau activități sociale (parcuri, cinematografe, cafenele, teatru) (Fig. 5).

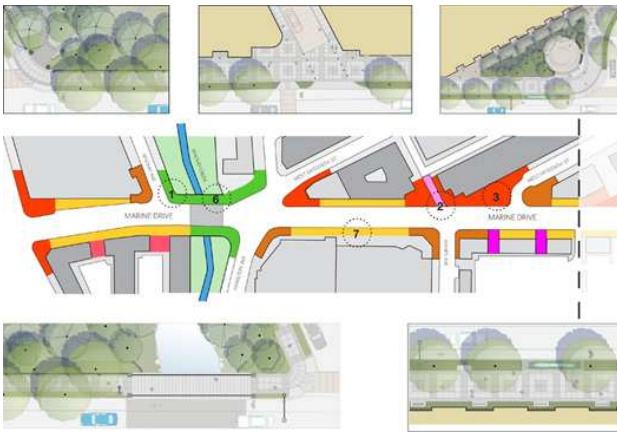

Fig. 5. Strada ca element de bază în cadrul organismului urban

Strada are în principal funcțiile de mișcare, de acces și parcare. Mișcarea joacă un rol important în cadrul orașelor. Strada tradițională este folosită de autoturisme, autobuze și pentru parcare, oferind în același timp și un spațiu public atractiv și convenabil.

Pentru ca strada să fie un spațiu public atractiv (Chouinard, 2007) trebuie ținut cont de următoarele aspecte:

- contextul – poziția în cadrul rețelei majore de transport local va determina modul în care se utilizează o stradă;
- Activitățile în cadrul spațiului - spațiile ar trebui să fie concepute pentru a găzdui o serie de activități la diferite momente ale zilei sau ale anului;
- Microclimatul - Oamenii caută locuri care sunt adăpostite de vânt și care oferă umbră în zilele însorite;
- Scara - trebuie să fie adecvată pentru destinație în funcție de spațiu. Mai mare nu este mai bine, neaparat.
- Obiectele în spațiul urban - copaci, modificări ale nivelului de calcare, obiectele de artă publică, pot oferi locuri în jurul cărora oamenii se pot aduna.

4. Concluzii

Deși se pune în discuție așa-numita dispariție a locului cauzată de mobilitatea generalizată, ce se petrece este de fapt un paradox: într-o lume a mobilității, locul este valorizat, iar spațiul public se bucură de o atenție deosebită. Oamenii vor să iasă și să se bucure de oraș și fac acest lucru în măsura în care sentimentul de securitate le-o permite. Tipul evenimentelor la care oamenii vor să ia parte este, evident important, însă factorul securității determină comportamentul în spațiul public.

Trebuie să construim spații urbane, pe care oamenii să dorească să le experimenteze.

Mașina nu mai este „rege”, oamenii își revendică dreptul de a utiliza străzile și zonele urbane. O tendință în creștere în întreaga Europă și, mai recent, în America de Nord este aceea de a considera mersul pe jos ca un mod primar de transport; oamenii pot ajunge acolo, la destinație, prin propriile forțe și sunt tot mai fericiți să facă acest lucru.

Designul de calitate atrage după sine crearea unui mediu sustenabil. Înseamnă că vom putea crea zone/spații/teritorii care sunt sigure, în care îți dorești să locuiești/lucrezi/distrezi și care pot atrage toate categoriile de vârstă și utilizare.

BIBLIOGRAFIE

- BioRegional Development Group and WWF International (2011).
- Chouinard R. (2007), architect, *Web Urban Design, Good & Smart Urban Design*, PhD UCL Bartlett School.
- Frumkin H., Frank L., Jackson R. (2004), *Urban sprawl and public health. Designing, planning and building for healthy communities*, Island Press, Washington D.C., U.S.A.
- Frank L., Engelke P., Schmid T. (2003), *Health and Community Design. The impact of the built environment on physical activity*, Island Press, Washington D.C., U.S.A.
- Krier R. (2006), *Town Spaces*, Birkhäuser, Basel, Switzerland.
- Living Planet Report (2010), *Biodiversity, biocapacity and development*, World Wide Fund for Nature.

Primit: 17 mai 2011; revizuit 10 iunie 2011; acceptat în forma finală: 2 iulie 2011